

Tanja Slemenjak

**Kako celoviteje obravnavati poezijo v srednji šoli: primer projektne
dela z dogodkom Podarim ti pesem**

objavljeno v:

Darja Pavlič (ur.): *Slovenska poezija. Obdobja 40*. Ljubljana: Znanstvena založba
Filozofske fakultete, 2021.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-40/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2021.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

KAKO CELOVITEJE OBRAVNAVATI POEZIJO V SREDNJI ŠOLI: PRIMER PROJEKTEGA DELA Z DOGODKOM PODARIM TI PESEM

Tanja Slemenjak
Slovenske Konjice
tanja_slemenjak@t-2.net

DOI:10.4312/Obdobja.40.335-340

Pouk poezije je v osnovni in srednji šoli omejen na obravnavo posameznih pesmi avtoric in avtorjev – v osnovni šoli se v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju obravnavajo besedila mladinske književnosti, v tretjem tudi za odrasle bralce; med pesniškimi besedili prevladujejo slovenska. V srednješolskih programih se obravnavajo posamezna kanonska besedila iz slovenske in svetovne književnosti. V nobenem programu za obvezno domače branje (v osnovni šoli je obvezno domače branje uvedeno v 3. triletju) ni predvidena celotna pesniška zbirka. To onemogoča celovitejšo obravnavo pesnic in pesnikov ter njihovega ustvarjalnega opusa. V prispevku je predstavljena obravnavo poezije s projektnim delom, ki temelji na branju celotnih pesniških zbirk in se zaključí z dogodkom Podarim ti pesem.

poezija, poučevanje poezije, projektno delo, dan poezije, Podarim ti pesem

Poetry lessons in primary and secondary schools are limited to interpretation of single poems by chosen poets – in primary school mainly youth literature, especially the poetry of Slovene authors, and in secondary schools students interpret classic Slovene and world literature. This means that students do not acquire knowledge of the whole of the poet's oeuvre. In this article I present project work in teaching poetry in secondary school based on reading a collection of poems and engaging in the event »I give you a poem«.

poetry, teaching poetry, project work, day of poetry, I give you a poem

1 Uvod

V prispevku je predstavljena problematika obravnave poezije pri slovenščini v srednjem strokovnem in gimnazijskem izobraževanju, na kratko pa želim predstaviti tudi obravnavo poezije v osnovni šoli in programih srednjega poklicnega izobraževanja.

Po učnem načrtu za srednje strokovno izobraževanje in gimnazije dijaki in dijakinje v literarnozgodovinskem sklopu spoznavajo poezijo od orientalskih do sodobne književnosti nekje do leta 1980, dijaki srednjega strokovnega izobraževanja pa se s poezijo srečujejo še pri obravnavi besedil izbranih tematskih sklopov. V okviru tega se predvideva obravnavo ene ali dveh pesmi posameznega avtorja (razen pri nekaterih pesnikih, npr. pri Francetu Prešernu in Srečku Kosovelu) in nekaterih avtoric, s čimer je nemogoče predstaviti celoten ustvarjalni opus. Obravnavo zato pogosto izzveni v pretirano analizo jezikovno-slogovnih sredstev (česar so dijakinje in

dijaki, žal, zelo vajeni iz osnovne šole) in zunanje zgradbe ter iskanja odgovora na vprašanje, kaj je hotel pesnik s tem povedati, saj se jim zdi to lažje kot izraziti svoje doživljanje besedila in razmišljati o njem. V seznamu besedil za obvezno domače branje v programih srednjega strokovnega izobraževanja in gimnazij tudi ni nobene pesniške zbirke. Zaradi neposodabljanja učnega načrta pa v obravnavo ni vključena tudi izbrana poezija, nastala po letu 1980.

Iz pogovorov z dijakinjami in dijaki ugotavljam tudi nekaj razlik v sprejemanju poezije med njimi. Dijakom se poezija na splošno zdi zelo težka in je ne berejo radi, še najraje imajo humorne pesmi (npr. Prešernove erotične pesmi, Menartove in Jesihove humorno obarvane pesmi), dijakinje so ji naklonjene malo bolj (najraje berejo ljubezenske pesmi). V vsaki generaciji pa je tudi nekaj takih, ki pišejo pesmi in jih kdaj objavijo v šolskih glasilih in časopisih. Kako torej pristopiti k obravnavi poezije, da bo predstavljena celoviteje, da bo spodbudila tudi fante, da bo vključeno razvijanje interpretacije ob doživljanju besedil in razmišljanju o njih ter da bo spodbudila tudi poustvarjalno in ustvarjalno dejavnost? Ena od možnosti je projektno delo. V prispevku je predstavljen projekt celovitejše obravnave poezije z zaključnim dogodkom Podarim ti pesem.

2 Kratek pregled obravnave poezije v osnovni in srednji šoli

Otroci se s pesništvom srečajo že zelo zgodaj ob poslušanju uspavank, recitiranju izštevank ter poslušanju in prepevanju otroških pesmi, ob čemer razvijajo predvsem občutek za ritem in melodijo.

Z vstopom v osnovno šolo se začne bolj sistematično in poglobljeno obravnavanje pesniških besedil, ki so tematsko in oblikovno prilagojena njihovim recepcijskim zmožnostim, zmožnostim izražanja doživljanja, razumevanja in vrednotenja, ob tem pa pridobivajo tudi temeljno književno znanje. Srečujejo se tudi z interpretativnim branjem, tako da najprej poslušajo interpretativno branje učitelja ali profesionalnega govorca na posnetku, nato pa se v tem preskušajo tudi sami z branjem, recitiranjem in deklamiranjem. V srednjo šolo naj bi tako vstopili z večino interpretativnega branja in interpretacije umetnostnih besedil ter s temeljnim literarnozgodovinskim in literarnoteoretičnim znanjem.

2.1 Obravnava poezije v osnovni šoli

V prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju učenke in učenci spoznavajo dela avtorjev in avtoric mladinske književnosti, in sicer Nika Grafenauerja, Otona Župančiča, Toneta Pavčka, Srečka Kosovela, Kajetana Koviča (poezijo in/ali prozo), Ele Peroci, Svetlane Makarovič in Lile Prap v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, Polonce Kovač, Jožeta Snoja, Astrid Lindgren; Milana Dekleve, Bine Štampe Žmavc, Leopolda Suhodolčana, Roalda Dahla; Borisa A. Novaka, Daneta Zajca in Hansa Christiana Andersena v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju. Iz beril in drugih učnih gradiv je razvidno, da noben avtor ni predstavljen s celotno pesniško zbirko, ampak samo s posameznimi besedili.

V tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju učenke in učenci berejo posamezna kanonska besedila iz slovenske poezije: ljudsko pesem *Pegam in Lambergar*, *Pesem*

Toneta Pavčka, *Povodnega moža in Zdravljico* Franceta Prešerna, *Življenje* Nika Grafenauerja in *Žebljarsko* Otona Župančiča. Poleg tega izbirno spoznavajo še dela Toneta Pavčka, Homerja, Valentina Vodnika, Franceta Prešerna, Antona Aškerca, Janeza Menarta, Nika Grafenauerja, Simona Gregorčiča, Otona Župančiča, Josipa Murna, Dragotina Ketteja, Srečka Kosovela in Williama Shakespearja. Poleg teh v vsakem razredu spoznajo vsaj še dva sodobna avtorja ali avtorici po izbiri učitelja (npr. Sašo Vegri, Slavka Pregla, Toneta Partljiča, Ferija Lainščka, Janjo Vidmar, Deso Muck, Andreja Rozmana - Rozo). Tudi v tem obdobju torej spoznavajo samo posamezna pesniška (in/ali pripovedna) besedila izbranih avtorjev.

V osnovni šoli učenke in učenci berejo dela mladinske književnosti tudi v okviru programa Bralna značka. Na večini šol morajo prebrati tri (do 5. razreda) ali štiri (od 6. do 9. razreda) prozna dela ter se naučiti največ tri pesmi. Zaželeno seveda je, da preberejo celotno pesniško zbirko izbranega pesnika in izberejo besedila, ki jih bodo predstavili.

2.2 Obravnava poezije v srednji šoli

V programu srednjega poklicnega izobraževanja dijakinje in dijaki v treh letih šolanja obravnavajo vsega največ osem pesniških besedil posameznih avtorjev iz različnih literarnih obdobj v okviru tematskih sklopov, in sicer obvezno naslednja: France Prešeren: *Uvod h Krstu pri Savici*, Srečko Kosovel: *Ekstaza smrti* in Karel Destovnik Kajuh: *Bosa pojdiva, dekle, obsorej*; izbirno pa: Tone Pavček: *Pesem o zvezdah*, Ivan Minatti: *Nekoga moraš imeti rad*, Oton Župančič: *Z vlakom*, Josip Murn: *Pomladanska romanca*, ljudska pesem *Zeleni Jurij*.

V programu srednjega strokovnega izobraževanja dijakinje in dijaki spoznavajo slovensko in svetovno književnost v okviru tematskih sklopov (Uvod v književnost, Ljubezen, Dom, domovina, svet, Posameznik, družina in družba, Drugačini in zaznamovani, samotneži in čudaki, Žanri, Literarnozgodovinski sklop od orientalskih do sodobne književnosti). Pri obravnavi pesniških besedil so izbrane posamezne pesmi najvidnejših svetovnih in predvsem slovenskih pesnic in pesnikov. Navedenih je sicer veliko pesnic in pesnikov ter njihovih del, vendar dijaki berejo in interpretirajo samo nekatera. Še najbolj spoznajo ustvarjalnost Franceta Prešerna (med predlogi je sedem njegovih besedil), Valentina Vodnika (štiri besedila), Simona Gregorčiča (pet besedil), Otona Župančiča (sedem besedil), Srečka Kosovela in Simona Jenka (po štiri besedila) ter ljudsko pesništvo (osem besedil). Ker so posamezna besedila zastopana v različnih tematskih sklopih, dijakinje in dijaki vsaj delno spoznajo tematsko raznovrstnost ustvarjalnosti posameznega pesnika. V okviru obveznega domačega branja pa ni predvidena nobena pesniška zbirka.

V gimnaziji dijakinje in dijaki berejo in interpretirajo dela svetovne in slovenske književnosti od orientalskih do sodobne književnosti po literarnozgodovinskem zaporedju. Pri obravnavi pesništva so izbrane posamezne pesmi avtoric in avtorjev, še najbolj celovito se ukvarjajo s pesništvom Franceta Prešerna (devet besedil) in Srečka Kosovela (tri besedila od šestih predlaganih). S seznama besedil je razvidno, da se obravnava besedil zaključí s sodobno slovensko književnostjo okrog leta 1980,

torej dijakinje in dijaki novejšje svetovne in slovenske poezije ne spoznavajo (niti ne v okviru tematskega sklopa za maturo v 4. letniku, saj do zdaj poezija v njem še ni bila zastopana). Prav tako v naboru besedil obveznega domačega branja ni predvidena nobena pesniška zbirka in s tem celovitejša obravnava izbranega avtorja.

Menim, da je pouk v širino, tako da dijakinje in dijaki spoznajo več pesniških besedil in njihovih avtoric in avtorjev, dober, vendar je ob posamezni pesmi težko predstaviti celoten ustvarjalni opus ter tematsko, slogovno in oblikovno raznovrstnost. Izkušnje kažejo, da je pri obravnavi pesništva bolje delati v globino, širino oz. razgled po pesništvu pa spodbujati z dodatnimi poustvarjalnimi in ustvarjalnimi dejavnostmi. To, da si zapomnijo pesnikovo ime in da so slišali za neko pesem, ne odraža globljega doživljanja, razumevanja in vrednotenja poezije. Seveda se ob zamisli celovite obravnave pesništva pojavlja vprašanja, koga izbrati. Smiselno bi bilo vsaj na seznam domačega branja uvrstiti celotne pesniške zbirke in pri tem navesti več možnosti, med katerimi bi lahko izbirali.

3 Obravnava poezije kot projektno delo

Celovitejši pristop k obravnavi poezije omogoča projektno delo, ki ga vključujem v pouk književnosti od 2. letnika dalje. V prvem letniku dijakinje in dijaki ob besedilih starejših književnosti (od orientalskih književnosti do razsvetljenstva) pridobivajo občutek za bolj poglobljeno branje in interpretacijo poezije, spoznavajo njeno tematsko in oblikovno raznovrstnost, pesniški jezik ter se učijo interpretativnega branja, kar predstavlja dobro podlago za celovitejšo obravnavo poezije. Pri pouku jezika se poučijo o izdelavi seminarske naloge in vadijo govorno nastopanje, kar je sestavni del projektnega dela. V 2. letniku je po učnem načrtu predvidena obravnava poezije iz obdobja evropske in slovenske romantike, ki je po mojih izkušnjah dijakinjam in dijakom zelo všeč (čeprav jo dijaki včasih označijo kot »kičasto«), zato se mi zdi ta čas najprimernejši za vpeljavo projektnega dela, ki ga lahko nato nadaljujemo še v 3. in 4. letniku ter tudi ob drugih literarnih vrstah.

3.1 Potek projektnega dela

Dijakinjam in dijakom najprej predstavim zasnovo dela in dogodek Podarim ti pesem. Na voljo sta dve možnosti:

1. celovitejša obravnava del pesnice ali pesnika,
2. obravnava pesništva po izbrani temi.

Pri **celovitejši obravnavi** dijakinje in dijaki po skupinah sami izberejo pesnico ali pesnika. Izbirajo po različnih kriterijih, npr. izberejo nekoga, ki so ga že obravnavali in jih je posebej pritegnil, izberejo iz nabora besedil v berilih za 1. in 2. letnik, ime poiščejo v reviji *Bukla* in izberejo glede na predstavitev zbirke, za nasvet vprašajo knjižničarje, izberejo nekoga, ki ga osebno poznajo (to je možnost za predstavitev mladih pesnic in pesnikov) ali bi ga želeli spoznati, so o njem prebrali na spletu itn. Vsak izbor je ustrezen. Po izboru avtorja poiščejo njegove pesniške zbirke, prebirajo besedila in jih interpretirajo, ugotavljajo, katerih tem se loteva (vsako temo ponazorijo z besedilom), kako se izraža, v katerih verzni in kitičnih oblikah ustvarja, izbirajo

besedila za predstavitev in za dogodek Podarim ti pesem, samostojno poustvarjajo ali ustvarjajo lastna besedila ter oblikujejo predstavitev.

Pri **obravnavi pesništva po izbrani temi** dijakinjam in dijakom ponudim več tem, npr. tema ljubezni v svetovni ali slovenski poeziji, tema erotike v slovenski poeziji, odnos do življenja in iskanje svoje vloge v njem, uglasbena poezija; dijakom je najbolj všeč tema humorja v slovenski poeziji od Prešerna do danes, v zadnjem času pa so zanimive teme »stihoklepanje« na spletu, poezija na Instagramu, pesmi, ki se lahko berejo naprej in nazaj, pesmi s posebnimi učinki (npr. z akrostihi, z vstavljanjem besede, pesmi, ki se začnejo ali končajo z isto besedo). Dijakinje in dijaki po skupinah prebirajo pesniške zbirke, ugotavljajo, katerih tem se lotevajo avtorji (vsako ponazorijo z besedilom), kakšno mesto ima med njimi izbrana tema, v katerih verzni in kitični oblikah pesnica ali pesnik ustvarja, izbirajo besedila za predstavitev in za dogodek Podarim ti pesem, samostojno poustvarjajo ali ustvarjajo lastna besedila ter oblikujejo predstavitev.

Dijakinje in dijaki se sami odločijo, pri kateri temi in v kateri skupini bodo sodelovali ter kako bodo aktivni. To jim daje občutek samozavesti, hkrati pa jih spodbudi, da se preskusijo v različnih aktivnostih ter pokažejo svoj pristop in interes (interpretativno branje, poustvarjanje, ustvarjalno pisanje, oblikovanje predstavitev, urejanje zbirke, organizacija literarnega večera, izdelava plakata, oblikovanje razstave ...).

Skupine imajo za delo in pripravo predstavitev na voljo približno tri mesece (od sredine decembra do dneva poezije v marcu), njihovo delo in napredek se preverja v rednih časovnih razmikih. Svoje predstavitev pripravijo ob praznovanju dneva poezije. Vsaka skupina izbere svojo obliko predstavitev, npr. branje izbranih pesmi in pogovor s publiko, klasičen govorni nastop, literarni večer s pesnico ali pesnikom, prikaz lastne ustvarjalnosti, razstava. Vsaka skupina mora izdelati tudi plakat. Plakati so del šolskih razstav, kasneje pa najdejo svoje mesto v učilnicah (pomen vizualizacije in stalne prisotnosti).

3.2 Podarim ti pesem

Med branjem pesniških zbirk dijakinje in dijaki tudi izbirajo besedila zase ter za sošolke in sošolce. Od njih se pričakuje, da najprej zase izberejo pesem, ki se jih je iz različnih razlogov posebej dotaknila, nato pa za nekoga v razredu izberejo pesem, ob kateri so se spomnili nanj. Lahko pa tudi sami ustvarijo izvorno besedilo zanj.

Po predstavitvah tem, ki so navadno na dan poezije (21. 3.), vsak podari eno obravnavano ali samostojno ustvarjeno pesem svojemu sošolcu oz. sošolki. Pogosto iz nabora pesmi ustvarijo razredno knjigo, v katero vključijo tudi lastna besedila in jih likovno opremijo.

4 Zaključek

Predstavljeni pristop omogoča celovitejšo obravnavo poezije. Dijakinje in dijaki preberejo več pesniških zbirk, pravzaprav celotne opuse izbranih pesnikov in tako spoznavajo ustvarjalnosti pesnic in pesnikov ter raznovrstnost tem, ki se jih lotevajo. Ob tem nevsiljivo spoznavajo tudi različne pesniške oblike, verzne in kitične sisteme,

jezikovna in slogovna sredstva, razlike med tradicionalno in moderno poezijo, pomen in kakovost »trendovske« poezije, pridobivajo občutek za kakovostno ustvarjalnost ter znajo izraziti in utemeljiti svoje vrednotenje. Pridobijo tudi razgled po širokem naboru poezije, hkrati pa se poglobijo v posamezna besedila in v njihovo interpretacijo. Ob tem se spodbuja tudi njihova lastna poustvarjalna ali ustvarjalna dejavnost, vsak lahko izbere vrsto aktivnosti, s katero bo sodeloval v skupini, s čimer pridobiva samozavest ter lahko izrazi svoje interese in izkaže druge veščine.

Projektno delo je mogoče prenesti tudi v obravnavo drugih literarnih vrst in zvrsti. Najprimernejše je za obravnavo novel ali drugih zvrsti kratke proze, saj omogoča najcelovitejši pristop. Daljša besedila so za tovrstno delo zaradi obsega manj primerna.

V učne načrte za posamezne programe bi bilo smiselno v sezname domačega branja vključiti tudi celotne pesniške zbirke, v obsegu ur predmeta pa predvideti čas za projektno delo. Prepogosto so tovrstne aktivnosti prepuščene volji in zagnanosti učiteljev, praksa pa kaže, da dijakinje in dijaki ob njih pridobijo dragocene izkušnje ter več zmožnosti in znanja kot s klasičnim poukom. V primerjavi z razredi, v katerih se projekt ne izvaja, so dijakinje in dijaki bolj motivirani za branje poezije in branje književnih del nasploh, več berejo po lastni izbiri, kot bralke in bralci suvereneje izražajo svoje mnenje in ga znajo utemeljiti ne samo na doživljajski, ampak tudi na literarni ravni, bolje obvladajo strategije branja in jih znajo uporabiti glede na literarno vrsto oz. zvrst, večkrat se poskusijo v poustvarjalnih in ustvarjalnih dejavnostih. Vse to se odraža tudi v boljši zmožnosti branja ter ustnih in pisnih interpretacij obveznih književnih besedil.

Viri in literatura

- DOLHAR, Poljanka, 2020: »Prešeren je vselej aktualen«. *Primorski dnevnik* 7. 3. 2020. <https://www.primorski.eu/se/preseren-je-vselej-aktualen-KI468840>
- Državna predmetna komisija, 2012–2021: *Slovenščina. Predmetni izpitni katalog za splošno matura*. Ljubljana: Državni izpitni center.
- KRAKAR VOGEL, Boža, 2020: *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Ljubljana: Založba Rokus-Klett.
- PAUKOVIČ, Lara, 2021: Blišč in beda instagramske poezije. *Mladina* 15. 1. 2021. <https://www.mladina.si/204348/blisc-in-beda-instagramske-poezije/>
- POZNAKOVIČ JEZERŠEK, Mojca idr., 2008: *Učni načrt. Slovenščina. Gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija. Obvezni predmet in matura (560 ur)*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- POZNAKOVIČ JEZERŠEK, Mojca idr., 2010: *Srednje strokovno izobraževanje (SSI). Katalog znanja. Slovenščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- POZNAKOVIČ JEZERŠEK, Mojca idr., 2018: *Program osnovna šola. Slovenščina. Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo. www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-naerti/obvezni/UN_slovenscina.pdf
- Srednje poklicno izobraževanje. Katalog znanja. Slovenščina (213 ur)*, 2003. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- ŽBOGAR, Alenka, 2013: *Iz didaktike slovenščine*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije (Slavistična knjižnica, 18).